

Liturgische tuin bij Koepelkerk – Smilde

De vormgeving en de invulling van de liturgische tuin is ontstaan uit enkele wensen.

Allereerst moest deze tuin een aantrekkelijke tuin zijn bij zalencentrum 'Het Kompas'.

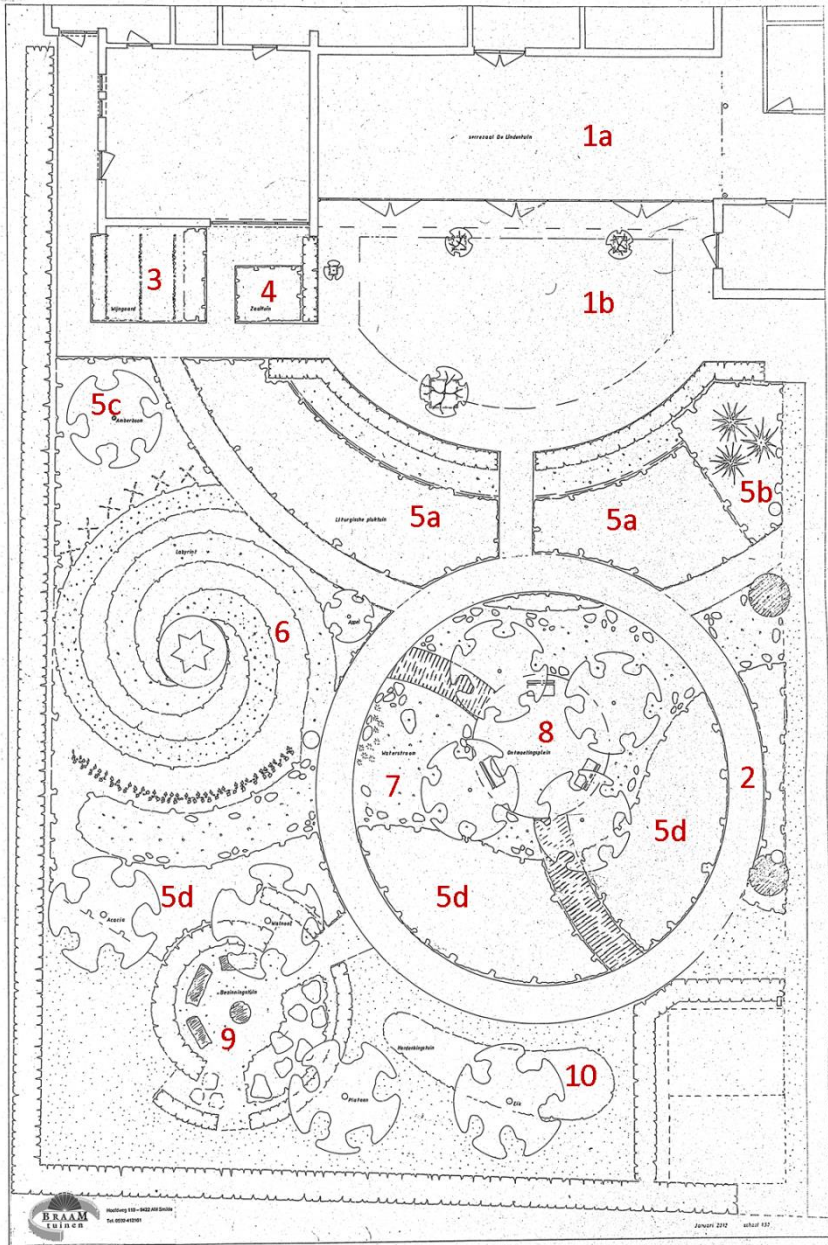
Vervolgens, hoe creëren we iets bijzonders bij een kerk en bij een kerk gerelateerd zalencentrum.

Ook moest een probleem opgelost worden, namelijk wateroverlast. Dit tuindeel was voorheen een groot gazon die alleen toegankelijk was in hartje zomer. De oorzaak is een venige bovenlaag met een onderlaag van leem. Als het even regende was het gazon al niet meer toegankelijk en daarom slecht te onderhouden.

Om het waterprobleem op te lossen is alleen drainage niet voldoende. Het water wat altijd in de bovenlaag bleef 'hangen' moest sneller afgevoerd worden. Daarom is de tuin vanaf straatzijde en vanaf Kompaszijde onder aflopende helling gebracht naar het midden, waar een opvang is gemaakt voor het regenwater.

Deze wateropvang, alle andere vormgeving en de invulling met beplanting is gebaseerd op onderwerpen, vormen en symbolieken uit de Bijbel.

Houtweg 110 - 4002 AD Dordrecht
Tel. 0310 451001

Januari 2010 schaal 1:500

1 Zomertuin en wintertuin

De wintertuin (**1a, De Lindentuin**) en de zomertuin (**1b**) is een serrezaal met een terras, bij uitstek geschikt voor een familiefeestje, seminars, kleine vergaderingen, een plaats waar men elkaar kan ontmoeten of pauzeren. Een plaats bij uitstek voor een wandeling door de liturgische tuin.

2 De basisvorm van de tuin, de cirkel

De basis van de tuin is een wandelpad in de vorm van een zuivere cirkel.

De cirkel is het symbool van oneindigheid, van perfectie en bijgevolg van God. Het is het natuurlijke symbool van zon en maan.

Voor de primitieve mens was zon en maan gelijkwaardig. Visueel zijn ze ook even groot. De eerste woningen waren cirkelvormige tenten. De eerste dansen waren cirkeldansen, zij brachten de mens in trance en gaven een gevoel van heelheid.

God wordt beschreven als een cirkel waar de omtrek nergens en het middelpunt overal is. Het is het oersymbool van de schepping en de uitdrukking van de scheppingskracht.

3 De wijngaard

Dit onderdeel spreekt geheel voor zichzelf. Op diverse plaatsen in de Bijbel wordt de druif, de ranken, de wijnstok en de wijngaard genoemd.

Johannes 15: 1-5

De wijnstok en de ranken

1 'Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de wijnbouwer. 2 Iedere rank aan mij die geen vrucht draagt snijdt hij weg, en iedere rank die wel vrucht draagt snoeit hij bij, opdat hij meer vruchten draagt. 3 Jullie zijn al rein door alles wat ik tegen jullie gezegd heb. 4 Blijf in mij, dan blijf ik in jullie. Een rank die niet aan de wijnstok blijft, kan uit zichzelf geen vrucht dragen. Zo kunnen jullie geen vrucht dragen als jullie niet in mij blijven. 5 Ik ben de wijnstok en jullie zijn de ranken. Als iemand in mij blijft en ik in hem, zal hij veel vrucht dragen. Maar zonder mij kun je niets doen.

4 De zaaituin

In de zaaituin is bedoeld voor éénjarige planten welke genoemd worden in de Bijbel.

Hierbij kun je denken aan gerst, mosterd, judaspenning, kaasjeskruid, koriander, knoflook, linzen, prei, radijs, ui, tuinboon, vlas en de (water)meloen.

5 Liturgische pluktuin

5a Deze tuin is nog in ontwikkeling en kan in de toekomst ingericht worden met planten die te gebruiken zijn voor liturgisch bloemschikwerk. Deze tuin gaat dan niet alleen planten bevatten welke in de Bijbel genoemd worden, maar ook planten welke een symboliek aangeven.

Voor als nog is er op deze plaats nog twee stukken gazon.

5b Naast de toegang van het terras staan drie Jeneverbessen. Deze symboliseren de drie-éénheid. De Jeneverbessen groeien uit tot één geheel.

De altijd groene Jeneverbes verwijst naar de levensboom: het leven sterker is dan de dood

De Jeneverbessen staan in een groep Hypericum (Hertshooi). De uitbundige bloei van deze heester staat symbool voor het uitbundige geloof. Na de bloei ontwikkelen zich de zaaddoosjes. De takken worden dan regelmatig gebruikt in liturgische bloemstukken.

5c Aan de andere zijde van de gazons, tegenover de wijngaard, is een border met als middelpunt de Amberboom.. De Amber wordt in de oosterse wereld gebruikt om geurstoffen en de balsem die er van gewonnen kan worden.

Rondom de Amberboom staat een grote groep met daglelie's. Als grote groep vormen zij de 'Leliën des velds'

Matteus 6: 28-29

En wat maken jullie je zorgen over kleding? Kijk eens naar de lelies, kijk hoe ze groeien in het veld. Ze werken niet en weven niet. Ik zeg jullie: zelfs Salomo ging in al zijn luister niet gekleed als een van hen.

Achter de lelie's staan een paar hulstbomen. De puntige bladeren en de rode bessen verwijzen naar bloed en lijden. Verwijzend naar de weg die Jezus moest gaan.

5d De vruchtdragende heesters

Johannes 15: 16-17

Jullie hebben niet mij uitgekozen, maar ik jullie, en ik heb jullie opgedragen om op weg te gaan en vrucht te dragen, blijvende vrucht. Wat je de Vader in mijn naam vraagt, zal hij je geven. ¹⁷ Dit draag ik jullie op: heb elkaar lief.

Ieder draagt vruchten op zijn eigen manier en zijn eigen kunnen. Deze groep heesters staan over de volle breedte van de tuin langs de waterstroom aan de noord-west zijde. De vruchtdragende takken worden gebruikt in liturgische bloemstukken.

6 Labyrint

De spiraal is het symbool van de spirituele groei. De spiraal drukt het cyclisch karakter uit van alles. Alles komt terug. "Panta rei". De wereld is cyclisch. Het menselijk bestaan is cyclisch, het komt steeds terug, maar niet zoals bij een cirkel, wel op een steeds hoger of lager niveau. De mens zoekt zijn weg in een spiraal. Het labyrint symboliseert deze spiraal.

Het labyrint bestaat uit twee paden met splitverharding. Het ene pad licht split en het andere pad donker split.

Wandelen kan een vorm van meditatie zijn. In een doolhof gaat het om zoeken, terugkeren op je weg en de uitgang vinden. In een labyrint ga je lopen om bij de kern uit te komen, daarbij stil te staan en van daaruit opnieuw naar buiten, de wereld om je heen in te trekken. Lopen in een labyrint vraagt om een beschermd gevoel. Daarom is deze omhaagd, eerst met leifruit (doornloze braam, framboos of loganbes), geleid langs obeliskken van ijzer, vervolgens een deel door de bestaande beukenhaag en daarna door een wilgenhaag langs de waterstroom (zie waterstroom).

Het donkere pad is de weg naar de kern, met al je vragen, al je

zorgen en problemen. Je komt bij de kern uit, je vindt daar Jezus, gesymboliseerd door de Bethlehemster.

De zeshoekige ster werd door koning Salomon, zoon van David, vandaar Davidster of Salomonszegel, gebruikt om God te symboliseren. De ster symboliseert Jahwe en werd gedragen door de koningen van Juda (door de koninklijke messiassen, niet door de profetische of de priesterlijke).

Vanuit de kern keer je terug naar de wereld over het lichte pad, het pad waar je de vragen, je zorgen en problemen achter je gelaten hebt.

Het donkere pad en het lichtgekleurde pad kruisen elkaar nergens.

De beplanting bestaat uit geurige kruiden, afgewisseld met buxusvlakken. De geurige kruiden zijn als eerbewijs aan Jezus. De buxus verwijst naar de palmtakken die voor Jezus op de weg naar Jeruzalem werden gespreid.

De toegepaste kruiden worden allen genoemd in de Bijbel en het assortiment bestaat uit tijm, kamille, lavendel, munt, salie, melisse, marjolein en rozemarijn.

Bij de ingang van het labyrint staat de appelboom. Met daaronder een afscheiding van appelbes (*Aronia melanocarpa*)

De appel zoals wij die tegenwoordig kennen is pas recentelijk door selectie en cultivatie zo smakelijk geworden. Daarvoor kenden we alleen de wilde appel welke niet eetbaar is en ook niet als verleidelijke vrucht geldt.

In Genesis 3: 6 wordt niet vermeld om wat voor soort vrucht het gaat. In de 4de eeuw n.C. gebruikte de latijnse Vulgata in de frase "de boom der kennis des goed en des kwaads" (Gen 2:9) het woord *malum*. Nu heeft in het Latijn het woord *malum* niet alleen de betekenis van "kwaad" maar ook de betekenis van "de appel", de vergissing was dus op deze manier gemakkelijk gemaakt.

De appel genoemd in de Bijbel is door vertaling ontstaan. Vermoed wordt dat 'de verboden vrucht' waarschijnlijk een abrikoos geweest is.

In de Bijbel komen we een aantal keren het woord תפוח (tappûach) tegen welke in de meeste vertalingen wordt vertaald met Appel.

Genesis 3: 6

De vrouw keek naar de boom. Zijn vruchten zagen er heerlijk uit, ze waren een lust voor het oog, en zij vond het aantrekkelijk dat de boom haar wijsheid zou schenken. Ze plukte een paar vruchten en at ervan. Ze gaf ook wat aan haar man, die bij haar was, en ook hij at ervan.

Spreuken 25: 11

Het juiste woord op de juiste tijd is als een gouden appel op een zilveren schaal.

Hooglied 2: 3

Als een appelboom tussen de bomen van het bos, zo is mijn lief tussen de jongens. Ik verlang in zijn schaduw te zitten, met mijn tong wil ik zijn zoete vruchten proeven.

Hooglied 2: 5

Verkwik mij met rozijnen, verfris mij met appels, want ik ben ziek van liefde.

Hooglied 8: 5

Onder de appelboom wekte ik jou. Daar kreeg je moeder weeën, weeën van jou, daar baarde ze jou.

Joel 1: 12

De wijnstok is verdroogd, de vijgenboom verdord; granaatappel, dadelpalm en appelboom, ja, alle bomen zijn verdord. Verdord is ook de vreugde onder de mensen.

De braam

De braam staat symbool voor 'heiligdom', omdat de stengels die op de grond komen wortels maken, waaruit nieuwe ranken ontstaan, vormt zich een wirwar van bedoornde stengels. Braambossen werden gebruikt ter bescherming van heilige plaatsen.

De braam is ook bekend van het verhaal van God die bij een brandende braambos aan Mozes verscheen.

In de tuin staan bij obeliskken allerlei verschillende braam-variëteiten geplaatst. Ze behoren allemaal tot het geslacht *Rubus*.

De maagdenpalm (*Vinca minor*) en vrouwenmantel (*Alchemilla*)

Deze twee planten verwijzen naar Maria 'als moeder van Jezus'. De maagdenpalm staat symbool voor eeuwigheid, trouw en standvastigheid.

Het blad van de vrouwenmantel met daarop 's ochtends de parelvormige dauwdruppels zou verwijzen naar het mantelkleed van Maria met daarop haar tranen van verdriet wanneer Jezus is gekruisigd.

7 De waterstroom

Water speelt een belangrijke rol in de Bijbel. Denk maar aan het bieszen mandje in het verhaal over Mozes. Ook bij de doop speelt water een belangrijke rol. We hebben ervoor gekozen om het water uit te beelden met een grindstroom die dwars door de tuin loopt. Het water neemt stenen mee, er is oeverbeplanting en een bron waaruit het leven ontspringt, 'Het levende water'. Er lopen bruggen over het water naar het ontmoetingsplein zodat deze voor iedereen te bereiken is, als een doorgang door een waterstroom.

In de waterstroom licht een doorboorde steen, waaruit water stroomt, de bron van het leven.

Langs een deel van de waterstroom staan wilgen. De wilg staat symbool voor nieuw leven, groeikracht en hoop.

Ezechiël 17:5

Daarna nam hij een zaailing uit de aarde en pootte die in een vruchtbaar veld, op een plaats waar veel water was. Hij plantte hem waar je ook een wilg zou planten.

Leviticus 23: 40

En op den eersten dag zult gij u nemen takken van schoon geboomte, palmtakken, en meien van dichte bomen, met beekwilgen; en gij zult voor het aangezicht des HEEREN, uws Gods, zeven dagen vrolijk zijn.

Psalm 137: 2

Wij hebben onze harpen gehangen aan de wilgen, die daarin zijn.

Jesaja 15: 7

Daarom zullen zij den overvloed, [dien] zij vergaderd hebben, en hetgeen zij weggelegd hebben, aan de beek der wilgen voeren.

Jesaja 44: 4

En zij zullen uitspruiten tussen in het gras, als de wilgen aan de waterbeken.

Ezechiël 17: 5

Hij nam ook van het zaad des lands, en legde het in een zaadakker; hij nam het, hij zette het bij vele wateren met grote voorzichtigheid.

De gehele liturgische tuin wordt onder een lichte helling aangelegd, van het terras aflopend naar de waterstroom en vanaf de beukenhaag langs het voetpad / fietspad aflopend naar de waterstroom. De waterstroom is niet daadwerkelijk aanwezig, maar wordt gesymboliseerd door grind. Een groot deel van het jaar zal de 'waterstroom' droog staan. Alleen uit de bronsteen komt dan wel water. De tuin voor het Kompas heeft een leemhoudende ondergrond en daardoor is deze tuin een deel van het jaar erg nat en staan er zelfs plassen water. In natte periodes van het jaar dient de waterstroom als buffer voor het overtollige water in de liturgische tuin. Door aan weerszijden van de waterstroom de tuin dan op een lichte helling aan te leggen zal het overtollige water zich verzamelen in de grindbedding.

8 Het ontmoetingsplein

Het ontmoetingsplein ligt centraal in de tuin. Het is een rustplek onder een dak van Moerbeibomen.

Om elkaar te ontmoeten moet je in het leven vaak een hindernis overbruggen. Om op het ontmoetingsplein te kunnen komen moet je een brug over. Je ontmoet mensen van alle klassen, van alle leeftijden, uit alle geledingen. Je leert mensen kennen uit alle windstreken.

De vier Moerbeibomen staan exact gericht naar de vier windstreken. Op het ontmoetingsplein kunnen je spreken over je geloof, je kan je geloof er versterken. Met een sterk geloof kan je Moerbeibomen verplanten naar de zee. Daarom staan de vier Moerbeibomen in de symbolische waterstroom.

Lucas 17: 5-6

Toen zeiden de apostelen tegen de Heer: 'Geef ons meer geloof!' De Heer zei: 'Als jullie geloof hadden als een mosterdzaadje, zouden jullie tegen die moerbeiboom zeggen: "Trek je wortels uit de grond en plant jezelf in de zee!" en hij zou jullie gehoorzamen.

Doordat de vier bomen exact gericht zijn op de vier windstreken vormen ze samen een kompas, wat ook een aardige verwijzing is naar het zalencentrum 'Het Kompas'.

9 Bezinningstuin

Jesaja 60: 13

*De luister van de Libanon,
den, sneeuwbal en cipres,
ze zullen bij je komen,
om mijn heilgdom luister bij te zetten;
zo eer ik de plaats waar mijn voeten rusten.*

Een tuin om stil te worden en stil te zijn, om tot rust te komen, voor overdenkingen, een moment voor je zelf.

De opbouw van de tuin is eenvoudig en wintergroen. De tuin bestaat volledig uit natuurlijke materialen.

De bodem is bedekt met schelpen.

In de tuin staat een bank gemaakt van een gekapte eikenboom welke eerst bij de Koepelkerk stond. Op de bank wordt je aan de rugzijde beschermd omsloten door een Viburnumhaag (sneeuwbal of 'de heerlijkheid van Libanon').

Aan de voorzijde is een vlak van Hedera. De Hedera (klimop)

symboliseert de onvergankelijkheid en Gods trouw, het leven in Christus wat altijd groen blijft. Het klimt naar het licht en hecht zich. De drie punten van de bladeren verwijzen ook naar de drie-éénheid.

In het Hedera-vlak liggen twaalf grote veldkeien, met verschillende vormen en in verschillende kleuren.

Het geheel wordt weer veilig omarmd met een lage Ligusterhaag.

Het getal 12 komt veelvuldig voor in de Bijbel.

Jezus had twaalf leerlingen.

Er zijn twaalf aartsengelen rondom de troon van God.

Ismaël zal twaalf stamvorsten verwekken en er zal een groot volk uit voortkomen.

Mozes bouwde aan de voet van de berg een altaar en richtte daarbij twaalf gedenksteden op.

12 is het getal van de 'volheid' of voor 'volledigheid'.

Een jaar heeft 12 maanden en ook de klok telt 12 uur

Jesaja 41: 18-20

*Ik laat op kale heuvels rivieren ontspringen
en bronnen in de valleien.*

*In de woestijn laat ik meren ontstaan,
uit dorre grond borrelt water op.*

Ik plant in de woestijn

*ceder en acacia, mirte en olijfwilg,
en ik laat in de wildernis*

den, sneeuwbal en cipres opschieten.

*Dan zullen zij zien en beseffen,
begrijpen en erkennen*

*dat de hand van de HEER dit heeft verricht,
dat de Heilige van Israël dit alles schiep.*

10 Herdenkingstuin

De herdenkingstuin is een verlengstuk van de bezinningstuin. Het is een rustige tuin bestaande uit bomen in een gazon en een groot vlak Vergeet-me-nietjes.

Deze tuin is uitermate geschikt om sculpturen te plaatsen met een bepaalde symboliek.

De herdenkingstuin wordt omsloten door een bestaande beukenhaag. De beukenhaag geeft geborgenheid aan de herdenkingstuin, maar ook aan de gehele liturgische tuin.

11 Andere planten in de liturgische tuin

Acacia, ook wel sittumhout genoemd.

De Acaciaboom zelf wordt slechts eenmaal genoemd in Jesaja 41 (zie tekst bij '9 Bezinningstuin'), maar het hout van de Acacia, sittumhout genoemd, staat veelvuldig in de Bijbel beschreven. Er is o.a de ark van gebouwd, het altaar en vele onderdelen als handbomen, pilaren en tafels (veelal beschreven in Exodus).

De Acacia is (nog) niet aangeplant in deze tuin.

Notenboom

Het Hebreeuwse woord *עֵיֶז* *egoz* komt alleen in Hooglied 6:11 voor en de meeste vertalers nemen aan dat met deze notenbomen, in de hof, de walnoot (*Juglans regia*) wordt bedoeld (Nb. Volgens sommige flora's wordt met notenboom, de okkerboom of walnotenboom bedoeld).

Plataan

In de Bijbel (Genesis 30:37, nieuwe vertaling) staat dat Jacob takken schildte van een paar soorten bomen, o.a. van de Plataan, en die in de drinkbakken van het vee legde. Op deze basis verdiende hij bij Laban jonge gevlekte en gestreepte lammeren.

Genesis 30

37 Jakob brak jonge takken van populieren, amandelbomen en platanen en schildte ze zo dat het wit van de takken in strepen bloot kwam. 38 Die afgeschilde takken legde hij in de drinkbakken. Wanneer de geiten kwamen drinken, werden de wijfjes, die tegenover de bokken stonden, namelijk bronstig. 39 Als ze bij de takken besprongen werden, wierpen ze gestreepte, gespikkelde en gevlekte jongen. 40 De schapen zette Jakob apart en hij zorgde ervoor dat hun koppen bij het paren gericht waren naar de dieren van Laban die gestreept of zwart waren. Zo vormde hij zijn eigen kudden, die hij gescheiden hield van Labans vee. 41 Steeds als de sterke geiten bronstig werden, legde Jakob de takken vlak voor hun ogen in de drinkbak, zodat ze bij de takken besprongen zouden worden.

Eik of Terebint

Op diverse plaatsen in de Bijbel wordt de eik genoemd. Bouwwerken beschreven in de Bijbel van terebint is waarschijnlijk een bepaald soort eikenhout.

De eikenboom is niet aangeplant in deze tuin, maar staat wel in een carré aangeplant om de Koepelkerk.

De roos

Door haar schoonheid en geur is de roos een symbool van liefde. Aan de Kompas-zijde van het Ontmoetingsplein is een veld met rode rozen aangeplant.

Langs het toegangspad staan witbloeiende bottelrozen. Deze kleur staat voor 'zuiverheid'.

De hortensia

Deze staan op meerdere plaatsen in de tuin. De bloemen worden veel in liturgische bloemstukken verwerkt. De Hortensia staat voor harmonie.

Varens

De varen staat symbool voor nederigheid

De aardbei

De aardbei staat symbool voor 'drievuldigheid'. Het blad is drietallig.

Ook staat de aardbei symbool voor 'rechtvaardigheid', de fijne smaak en geur associeerde men met hemels voedsel, met de vruchten van de goede geest.

De iris (blauwe en gele lis)

Ook deze plant staat symbool voor 'drievuldigheid'.

De drie bloembladen staan naar beneden, de aarde gericht, en drie naar boven, naar de hemel.

De blauwe lis staat langs de over van de 'waterstroom'. De gele lis staat in de 'waterstroom'.

De bies

De bies staat symbool voor 'boete doen'. Deze soort laat de rijpe aren hangen als beeld van boete en deemoed.

Jesaja gebruikt dit beeld van de mattenbies. Echter in de NBV wordt nu gesproken over riet.

Jesaja 58: 5

Zou dat het vasten zijn dat ik verkies?

Is dat een dag van onthouding:

dat iemand het hoofd buigt als een riet

en zich met een rouwkleed neerlegt in het stof?

Noemen jullie dat soms vasten,

is dat een dag die de HEER behaagt?

Jesaja gebruikt nog twee maal 'riet en biezen' als symbool. Tevens is deze plant bekend van het verhaal Exodus 2 van 'Mozes in het biezen mandje'. Maar ook hier wordt in de NBV nu gesproken over 'een mand van papyrus'.

De bies staat in de 'waterstroom'.

De aanleg van de tuin en het onderhoud

Met de aanleg van de tuin is een begin gemaakt in het voorjaar van 2015.

De aanleg heeft twee jaar geduurd en is geheel uitgevoerd met vrijwilligerswerk, steeds weer een deel als daar tijd voor was of met de beplanting als het er de tijd voor was.

Tijdens de aanleg moest er ook al onderhoud gepleegd worden. Onkruid moest verwijderd worden, het gras gemaaid en de reeds aangelegde tuindelen netjes gehouden worden.

Nu en in de toekomst zal er ook voortdurend onderhoud door vrijwilligers nodig zijn om de tuin netjes en in stand te houden.

Wij hopen dat u hebt genoten van een wandeling door de tuin en enthousiast geworden bent van de kleuren, de vormen en de symbolische betekenissen achter alle onderdelen.

Misschien bent u zo enthousiast geworden, dat u mee wilt helpen als vrijwilliger om de tuin mooi te houden.

Het onderhoud wordt uitgevoerd onder deskundige leiding.

Wat u nog niet weet of nog niet kan, zal u uitgelegd worden.

Uw helpende hand zal hierdoor steeds 'groenere vingers' vertonen.

Als u geen mogelijkheid hebt om helpende hand te bieden, dan kunt u onze tuinploeg ook helpen met een financiële donatie.

Dit geeft ons mogelijkheden om in de toekomst materialen als bijvoorbeeld bemesting aan te schaffen of aanvullende beplanting.

U kunt uw donatie in een envelop deponeren in de brievenbus bij de ingangsdeur van het kerkelijk bureau welke u aantreft om de hoek net voorbij 'de wijngaard'.

U kunt ook een donatie overmaken op

NL 82 RABO 0359 801455 t.n.v. Col. v. Kerkrentmeesters

Prot. Gem. te Smilde o.v.v. donatie liturgische tuin